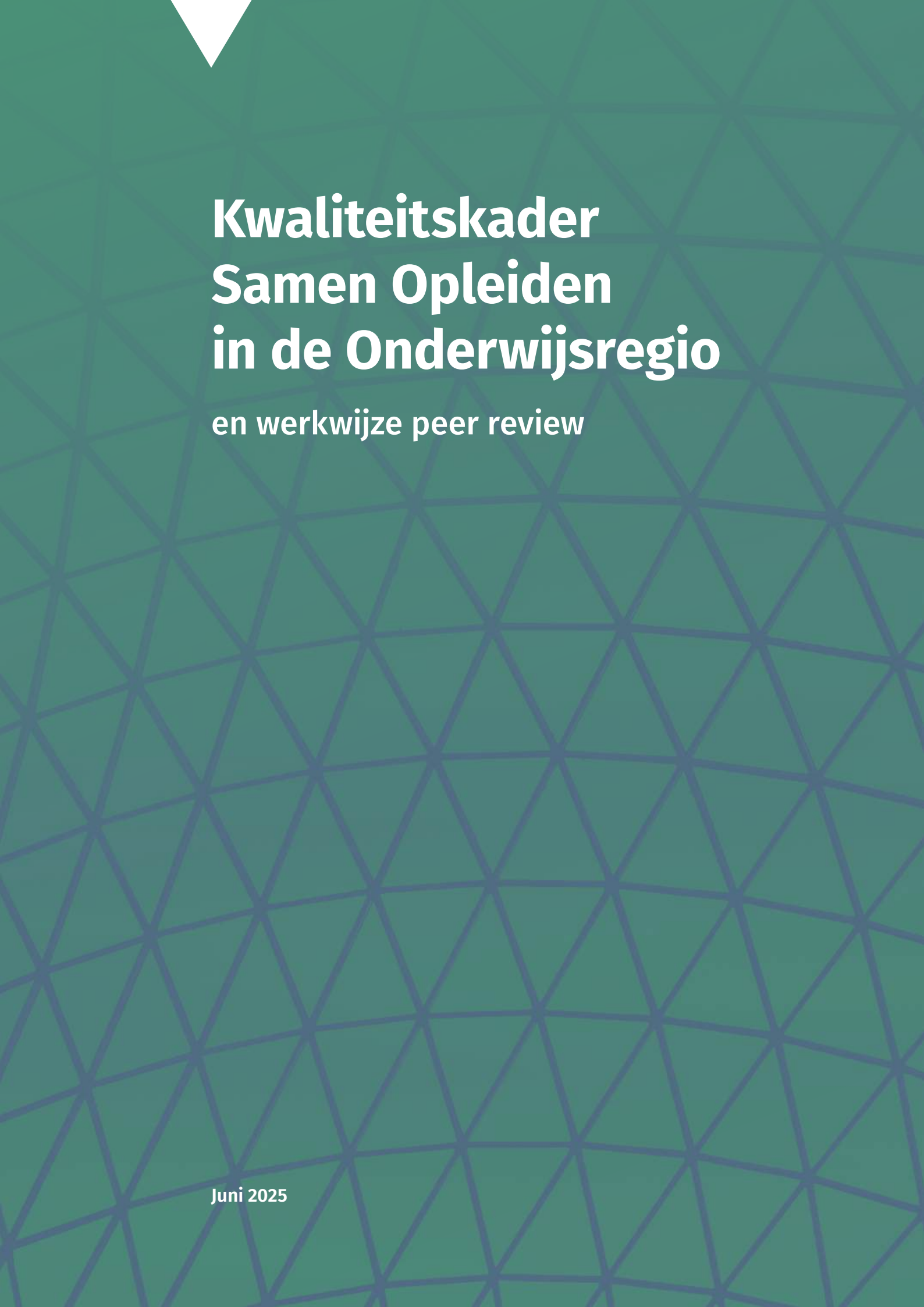

Kwaliteitskader Samen Opleiden in de Onderwijsregio

en werkwijze peer review

Juni 2025

Inhoudsopgave

Inleiding	5
.....	
1 Kwaliteitskader Samen Opleiden in de Onderwijsregio	7
1.1 Uitgangspunten kwaliteitskader Samen Opleiden in de Onderwijsregio	9
1.2 Basiskwaliteit en eigen ambities	11
.....	
2 Vier waarborgen voor Samen Opleiden	13
2.1 Waarborg 1. Lerende leraar	13
2.2 Waarborg 2. Leeromgeving	14
2.3 Waarborg 3. Organisatie	15
2.4 Waarborg 4. Kwaliteitscultuur	16
.....	
3 Ontwikkelingsgerichte peer review Samen Opleiden	19
3.1 Ontwikkelingsgerichte peer review	20
3.2 Proces	20
3.3 Kwaliteitsborging	22
.....	
4 Vier waarborgen voor begeleiden en professionaliseren	25
4.1 Waarborg 1. Lerende leraar	27
4.2 Waarborg 2. Leeromgeving	28
4.3 Waarborg 3. Organisatie	30
4.4 Waarborg 4. Kwaliteitscultuur	31

Inleiding

Voor u ligt het Kwaliteitskader Samen Opleiden in de Onderwijsregio. Dit nieuwe kwaliteitskader bouwt voort op de ervaringen die de afgelopen jaren zijn opgedaan met het Kwaliteitskader 'Samen Opleiden & Inductie en de werkwijze peer review' (2021). Het kwaliteitskader en de peer review zijn krachtige instrumenten gebleken voor het stimuleren en borgen van de kwaliteit van Samen Opleiden.

Met de vorming van Onderwijsregio's is het landschap rond Samen Opleiden veranderd. Aan de Onderwijsregio's zijn vijf functies toegekend (werven, matchen, opleiden, begeleiden en professionaliseren), in een doorlopende ontwikkellijn van het opleiden van aanstaande leraren, de begeleiding van startende leraren en de professionalisering van ervaren leraren. We zijn van mening dat ook in de nieuwe bestuurlijke constructie van de Onderwijsregio's een kwaliteitskader van grote waarde kan zijn voor kwaliteitsborging en kwaliteitsontwikkeling van Samen Opleiden. Dat was de aanleiding om dit nieuwe kwaliteitskader te ontwikkelen.

Dit kwaliteitskader Samen Opleiden neemt de Onderwijsregio's zoals we ze nu kennen als vertrekpunt, in de wetenschap dat er in de toekomst mogelijk aanpassingen nodig zullen zijn. De Onderwijsregio's zijn immers nog volop in beweging. De bestuurlijke constructies, governance en financiële kaders zijn nog niet uitgekristalliseerd, de positie van partnerschappen Samen Opleiden is in veel Onderwijsregio's nog onderwerp van gesprek en de rol van de beroepsgroep binnen de Onderwijsregio vraagt nog aandacht.

Ook inhoudelijke structuren rond het leraarsberoep zijn in beweging. Zo kan de herijking van de bekwaamheidseisen, waarin onderscheid wordt gemaakt tussen startbekwaam en vakbekwaam leraarschap, implicaties hebben voor de (verwachtingen van) inductieprogramma's. De ontwikkelingen in het kader van het Groeifondsprogramma Nationale Aanpak Professionalisering Leraren zullen waarschijnlijk invloed hebben op de mogelijkheden en kaders van het professionaliseringsproces van (ervaren) leraren. Ook zien we, mede als gevolg van het lerarentekort, een toenemende diversiteit van onderwijsprofessionals in scholen. In deze dynamische context blijft het van belang om de opleidingsfunctie te borgen.

We realiseren ons dat er in de afgelopen jaren op veel plekken aandacht is besteed aan een doorlopende ontwikkellijn van opleiden, begeleiden (inductie) en professionaliseren. Veel partnerschappen hebben stappen gezet om de processen van Samen Opleiden, begeleiden en professionaliseren met elkaar te verbinden. Hoewel dit kwaliteitskader betrekking heeft op het Samen Opleiden, blijft verbinding tussen de drie genoemde processen van belang. Daarom besteedt het laatste hoofdstuk aandacht aan begeleiden en professionaliseren. We hopen dat dit Onderwijsregio's handvatten geeft om de kwaliteit van begeleiden en professionaliseren op een vergelijkbare wijze te borgen en te versterken als bij Samen Opleiden en om de samenhang tussen deze drie functies te intensiveren.

1 Kwaliteitskader Samen Opleiden in de Onderwijsregio

1 Kwaliteitskader Samen Opleiden in de Onderwijsregio

De meest bepalende factor voor de kwaliteit van onderwijs is de bekwaamheid van leraren.¹ Aandacht voor voldoende leraren die goed zijn toegerust om kinderen en jongeren te ondersteunen in hun groei naar volwassenheid, vervolgopleidingen en beroep is daarom van groot belang. Daarnaast is het – zeker in tijden van lerarentekort – van belang dat leraren voor langere tijd met passie en plezier in het onderwijs blijven werken en daarbij voldoende ontwikkel- en groeimogelijkheden ervaren. Die ontwikkeling en groei start in de lerarenopleiding en loopt door gedurende de loopbaan als leraar. Een bevoegdheid is dan ook geen eindpunt, maar een markeringspunt in die ontwikkeling.

Gezamenlijke verantwoordelijkheid in de Onderwijsregio

Scholen, schoolbesturen en lerarenopleidingen spelen een belangrijke rol in de ontwikkeling van leraren. In het kader van Samen Opleiden hebben partnerschappen van lerarenopleidingen, scholen en schoolbesturen de afgelopen jaren geïnvesteerd in gezamenlijke opleidingstrajecten die leraren in een krachtige en rijke leeromgeving optimaal voorbereiden op en ondersteunen in (de start van) hun loopbaan.

Het besef is gegroeid dat scholen, schoolbesturen en lerarenopleidingen de kwaliteit van leraren gezamenlijk beter kunnen borgen. Door samen te werken kunnen zij de professionalisering van startende en ervaren leraren beter faciliteren en kunnen zij leraren meer

gevarieerde ontwikkel- en loopbaanmogelijkheden bieden. Dit heeft geleid tot de vorming van Onderwijsregio's waarin schoolbesturen als werkgevers, de vertegenwoordigers van de beroepsgroep en lerarenopleidingen gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor het werven, matchen, opleiden, begeleiden en professionaliseren van onderwijspersoneel. De ontwikkeling van Onderwijsregio's waar scholen en opleidingen nauw samenwerken, wordt gesteund door de overheid, de sectororganisaties en de beroepsgroep.

Dit kwaliteitskader focust op de kwaliteit van Samen Opleiden en de verantwoordelijkheid daarvoor van de Onderwijsregio, waarbij wordt benadrukt dat opleiden is verbonden met begeleiden en professionaliseren. Door deze drie functies te verbinden, kan in de Onderwijsregio een regionale infrastructuur ontstaan die kwalitatieve en kwantitatieve vraagstukken rond onderwijspersoneel helpt op te lossen en de mogelijkheid biedt om arbeidsmarktvraagstukken in het onderwijs in samenhang aan te pakken. Het kwaliteitskader bouwt voort op de positieve ervaringen die zijn opgedaan met het 'Kwaliteitskader Samen Opleiden & Inductie en werkwijze peer review' (2021).

Samenwerken in de Onderwijsregio: een impuls voor kwaliteit

Uitgangspunt van samenwerking in de Onderwijsregio is dat schoolbesturen, de beroepsgroep en lerarenopleidingen gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor arbeidsmarktvraagstukken die essentieel zijn voor goed onderwijs in

1. In scholen functioneert een verscheidenheid aan onderwijsprofessionals: schoolleiders, onderwijsondersteuners, onderwijsassistenten, leraren etc. In dit Kwaliteitskader ligt de focus op het opleiden van de leraar omdat hier in de subsidieregeling een financiële vergoeding aan is gekoppeld, maar Onderwijsregio's kunnen de waarborgen die in dit kwaliteitskader benoemd zijn, natuurlijk ook toepassen op opleidingstrajecten voor het Samen Opleiden van onderwijsprofessionals in de breedte (zoals AD'ers of onderwijsassistenten).

de regio, en daarbij oog en waardering hebben voor de diversiteit en de maatschappelijke opdracht van de verschillende organisaties.²

Er is in de afgelopen jaren een sterke traditie ontstaan in het verbinden van praktijk en theorie door samen te werken in partnerschappen Samen Opleiden. Gebleken is dat aanstaande leraren beter worden begeleid bij hun ontwikkeling tot startbekwaamheid wanneer de lerarenopleiding en schoolbesturen/scholen samenwerken in een samengedragen opleidingsinfrastructuur. Samen Opleiden draagt eraan bij dat aanstaande leraren de theorie die ze zich tijdens de opleiding eigen maken, kunnen verbinden met hun onderwijspraktijk en omgekeerd. Dat verkleint de kans dat zij de opleiding afbreken of het beroep na korte tijd verlaten. De effecten van het Samen Opleiden blijken positief. Om die reden zijn partnerschappen Samen Opleiden ook in dit nieuwe kwaliteitskader een belangrijke entiteit.

In de context van de Onderwijsregio's dragen een of meerdere partnerschappen zorg voor de opleidingsinfrastructuur. Die partnerschappen bestaan uit lerarenopleidingen, schoolbesturen en scholen die in een Onderwijsregio gezamenlijk eigenaarschap nemen voor het Samen Opleiden van aanstaande leraren.³ De term 'partnerschap' dient in dit kwaliteitskader als zodanig te worden geïnterpreteerd.

Enige jaren geleden zijn er stappen gezet om ook de begeleiding van startende leraren, de zogenoemde inductiefase, meer te structureren en te intensiveren. Initiatieven richtten zich onder meer op de verbinding van het opleidingscurriculum met de begeleiding van startende leraren. Leraren die in de eerste fase na het halen van hun bevoegdheid intensief worden begeleid, hebben over het algemeen meer zelfvertrouwen, ervaren minder stress en verlaten minder vaak na korte tijd het beroep.

Ook op het terrein van professionalisering van leraren werken schoolbesturen en lerarenopleidingen met elkaar samen. Daarmee worden de ontwikkel- en loopbaanmogelijkheden van leraren vergroot.⁴ De professionalisering is gericht op individuele (loopbaan)ambities van leraren, maar is ook nauw verbonden aan school- en onderwijsontwikkeling.⁵ Zo draagt samenwerking in de regio bij aan breed gedragen innovaties en aan relevant onderzoek dat is verbonden met de praktijk.

Het perspectief

Door de positieve ervaringen met Samen Opleiden, is er draagvlak ontstaan om de verbinding tussen de opleiding en de school verder te verbreden en versterken. In toenemende mate is de initiële lerarenopleiding de start van een professionele ontwikkeling die de hele loopbaan voortduurt. De opleiding en de professionele ontwikkeling vormen een doorlopende lijn waar verschillende actoren (de leraar, collega's, schoolleiders, opleiders, ...) een bijdrage aan leveren.

2. Hiermee wordt voorgebouwd op (gerealiseerde) doelen uit Samen Opleiden & Professionaliseren (SO&P) en de projecten VSLS (2013-2017), RAL (2019) en RAP (2020-2024) in het kader van de aanpak personeelstekorten.
3. In sommige situaties kan sprake zijn van partnerschappen die regiogrenzen overstijgen.
4. Voorbeelden zijn projecten rond PLG's, academische werkplaatsen, samenwerkingen tussen huisacademies, etc.
5. Bijvoorbeeld in de context van Werkplaatsen Onderwijsonderzoek.

Daarnaast wordt de socialisatie in het beroep versterkt doordat (aanstaande) leraren op de werkplek op een authentieke manier worden ingewijd in het beroep. Leraren nemen daarbij, in overleg met collega's en leidinggevend, zelf verantwoordelijkheid voor hun professionele ontwikkeling.

Om de kwaliteit en gedeelde verantwoordelijkheid voor opleiden, begeleiden en professionaliseren in regionale samenwerking te waarborgen en verder te verdiepen en/of te verbreden, is het noodzakelijk dat de leeromgeving die de Onderwijsregio (aanstaande) leraren biedt een bepaalde kwaliteit heeft. Dat vereist een gedeelde visie op het beroep, de opleiding en op de professionele ontwikkeling van leraren en gedeelde ambities om deze visie te realiseren. Daartoe biedt dit kwaliteitskader een handvat.

Dit kwaliteitskader geeft een kader, zowel op regionaal als landelijk niveau, om bestaande kwaliteit in kaart te brengen en gewenste kwaliteit te formuleren en te vertalen naar processen van kwaliteitsverbetering. Om dit proces van reflectie en planvorming te ondersteunen, beschrijft dit kwaliteitskader, naast een aantal essentiële waarborgen (hoofdstuk 2), ook een proces van peer review (hoofdstuk 3), een aanpak waarmee zowel op het niveau van de Onderwijsregio als tussen Onderwijsregio's kan worden gewerkt aan het ontwikkelen en borgen van kwaliteit. Ook hierbij wordt voortgebouwd op de positieve ervaringen met peer review in het kader van Samen Opleiden.

Om de doorgaande lijn van opleiden, begeleiden en professionaliseren te versterken, geeft het laatste hoofdstuk suggesties voor de wijze waarop de aandacht voor kwaliteitsborging op het niveau van de Onderwijsregio kan worden doorgetrokken naar de functies begeleiden en professionaliseren.

1.1 Uitgangspunten kwaliteitskader Samen Opleiden en peer review

De volgende vier uitgangspunten zijn leidend voor het kwaliteitskader Samen Opleiden in de Onderwijsregio en werkwijze peer review:

1. Partnerschappen in de Onderwijsregio

Ten behoeve van het opleiden zijn er de afgelopen jaren formele samenwerkingsverbanden gevormd: partnerschappen Samen Opleiden. Deze partnerschappen bestaan uit lerarenopleidingen, scholen en schoolbesturen. Scholen en schoolbesturen nemen de verantwoordelijkheid op zich om de kwaliteit van de leeromgeving voor aanstaande leraren op school te borgen. Belangrijk is dat de betrokken scholen voldoende leerwerkplekken bieden voor alle aanstaande leraren in de regio en dat de scholen en schoolbesturen voldoende expertise in huis hebben om processen goed te borgen. Meestal is het slechts een deel van de scholen en schoolbesturen in de Onderwijsregio, die deze verantwoordelijkheid als partnerschap op zich neemt. Daarmee hebben deze scholen/schoolbesturen de taak om leraren op te leiden voor de gehele Onderwijsregio en niet alleen voor de eigen school of het eigen schoolbestuur.

In dit kwaliteitskader zijn de partnerschappen een belangrijke entiteit. In de context van Onderwijsregio's definiëren we een partnerschap als een 'samenwerkingsverband van lerarenopleidingen, schoolbesturen en scholen dat binnen een Onderwijsregio eigenaarschap neemt voor het Samen Opleiden van aanstaande leraren'. In een Onderwijsregio dragen een of meerdere partnerschappen zorg voor de opleidingsinfrastructuur.

Figuur 1 Samenhang Onderwijsregio – Opleidingsinfrastructuur - Partnerschappen ⁶

Met dit kwaliteitskader spreken we zowel de Onderwijsregio als de partnerschappen aan. Partnerschappen zijn immers verantwoordelijk voor de kwaliteitszorg rond de processen van Samen Opleiden binnen het eigen partnerschap; de Onderwijsregio is verantwoordelijk voor de borging van de kwaliteit van de totale opleidingsinfrastructuur.

2. De bijzondere positie van Samen Opleiden

Samen Opleiden heeft in de Onderwijsregio een bijzondere status. Opleiden heeft een kwalificerende functie in de zin dat dit proces moet leiden tot erkende bevoegdheden. Dat maakt dat er bij deze functie van de Onderwijsregio sprake is van een andere verantwoordelijkheidsverdeling tussen schoolbesturen en lerarenopleidingen dan bij de andere functies.

Deze bijzondere positie van het opleidingsproces heeft ertoe geleid dat er scherpe kwaliteitseisen worden gesteld aan lerarenopleidingen (via accreditatie door NVAO) en aan partnerschappen Samen Opleiden. Er is in partnerschappen Samen Opleiden de afgelopen jaren gewerkt aan een hechte infrastructuur waarin lerarenopleidingen, schoolbesturen en scholen samen de kwaliteit van het Samen Opleiden

borgen en ontwikkelen. Hier kan door de Onderwijsregio op worden voortgebouwd. In de subsidieregelingen voor Onderwijsregio's is specifiek aandacht voor de functie Samen Opleiden. Het opleiden van studenten en zij-instromers via de systematiek van Samen Opleiden volgens dit kwaliteitskader, is een voorwaarde voor het (voortzetten van) de bekostiging ervan.

3. Gezamenlijke kwaliteitsborging en kwaliteitsontwikkeling

Doel van dit kwaliteitskader is de kwaliteit van Samen Opleiden in de Onderwijsregio te borgen en een impuls te geven aan de verdere kwaliteitsontwikkeling. Uitgangspunt is dat het Samen Opleiden voldoet aan de geformuleerde waarborgen. Een cyclus van peer reviews ondersteunt dit.

Peer review houdt in dat Onderwijsregio's met hun partnerschappen elkaar kritisch bevragen met het kwaliteitskader als inhoudelijke basis. De werkwijze van peer review is zo ingericht, dat Onderwijsregio's (en partnerschappen) zich niet alleen laten reviewen, maar zelf ook bijdragen aan reviews van andere Onderwijsregio's en partnerschappen. Daarmee wordt het leren van en met elkaar gestimuleerd.

Het borgen van de kwaliteit van Samen Opleiden via peer review sluit aan bij de eisen die zijn geformuleerd in de '(Meerjarige) subsidieregeling Onderwijsregio's 2026-2029'. Hierin worden voorwaarden gesteld aan Onderwijsregio's die in aanmerking willen komen voor financiële ondersteuning van het Samen Opleiden.

6. Dit is een vereenvoudigde weergave van de samenhang tussen onderwijsregio, opleidingsinfrastructuur en partnerschappen. In de praktijk kunnen meer of minder partnerschappen een opleidingsinfrastructuur vormen. Ook kunnen partnerschappen in meerdere Onderwijsregio's participeren.

4. Opleiden, begeleiden en professionaliseren in samenhang

Het belang van een doorlopende professionele ontwikkeling van (aanstaande) leraren wordt breed onderschreven. Daarom geeft het laatste hoofdstuk, in aanvulling op het kwaliteitskader Samen Opleiden in de Onderwijsregio, handreikingen om de kwaliteitsontwikkeling en -borging door te trekken naar de functies begeleiden en professionaliseren. Deze benadering biedt schoolbesturen, scholen en lerarenopleidingen handvatten om de verbinding tussen opleiden, begeleiden en professionaliseren in de Onderwijsregio te versterken.

1.2 Basiskwaliteit en eigen ambities

Het kwaliteitskader Samen Opleiden in de Onderwijsregio maakt onderscheid tussen de *basiskwaliteit* (de minimale vereisten) en de *eigen ambities* (eigen kenmerken van kwaliteit) van de Onderwijsregio en haar partnerschappen over het opleiden van leraren.

Basiskwaliteit

Basiskwaliteit van Samen Opleiden wordt aangetoond aan de hand van de volgende vier waarborgen voor de kwaliteit van het opleiden van leraren. Samen maken deze waarborgen dat het leren van aanstaande leraren systematisch vorm krijgt:

- Lerende leraar
- Leeromgeving
- Organisatie
- Kwaliteitscultuur

Per waarborg benoemt dit kwaliteitskader elementen die minimaal zichtbaar moeten zijn (zie hoofdstuk 2). Daarmee laat de Onderwijsregio zien hoe de basiskwaliteit van Samen Opleiden wordt waargemaakt.

Ambitie en doorontwikkeling

Het realiseren en in stand houden van de basiskwaliteit van Samen Opleiden wordt gezien als een basis voor de verdere kwaliteitsontwikkeling van het Samen Opleiden en van de aanpalende functies begeleiden en professionaliseren. De Onderwijsregio met haar partnerschappen formuleert ambities voor de versterking van Samen Opleiden en kan daarbij ook aandacht besteden aan verbreding naar de functies begeleiden en professionaliseren (zie hoofdstuk 4). Deze ambities staan in relatie tot de vier waarborgen en laten zien hoe de gezamenlijke verantwoordelijkheid en samenwerking verder worden vormgegeven. De Onderwijsregio en partnerschappen beschrijven de processen waarmee ze de ambities willen verwezenlijken en de manier waarop ze de uitkomsten van deze processen in beeld krijgen en inzetten.

De ontwikkelingen kunnen bijvoorbeeld leiden tot:

- het benutten van mogelijkheden om het Samen Opleiden in de Onderwijsregio/de partnerschappen verder te versterken,
- versterking van de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van de leraar als professional in de inductiefase en daarna,
- meer samenwerking en activiteiten op het terrein van onderwijsontwikkeling en onderzoek die nauw verbonden zijn met professionalisering en die in co-creatie tot stand komen,
- een sterkere verbinding tussen het leren in de verschillende leeromgevingen en contexten,
- het ontwikkelen en inzetten van kennis over leren en opleiden (van leraren en leerlingen),
- het delen van expertise en het inzetten van experts van binnen en buiten een partnerschap.

2 Vier waarborgen voor Samen Opleiden

2 Vier waarborgen voor Samen Opleiden

Vier waarborgen zijn uitgangspunt voor de basiskwaliteit van een partnerschap⁷ dat zich toelegt op de functie van opleiden binnen een Onderwijsregio:

- Lerende leraar
- Leeromgeving
- Organisatie
- Kwaliteitscultuur

De waarborgen worden ingevuld vanuit het perspectief van het leren van de leraar en het perspectief van de ontwikkeling van het partnerschap. Er kan niet genoeg worden benadrukt dat deze waarborgen betrekking hebben op wat de scholen, schoolbesturen en de lerarenopleidingen samen neerzetten.

De waarborgen maken het mogelijk om de basiskwaliteit van Samen Opleiden op het niveau van een of meerdere partnerschap(pen) te beschrijven, maar ook om verdere kwaliteitsdoelen en ambities te formuleren ten behoeve van het Samen Opleiden en deze door trekken naar de functies begeleiden en professionaliseren.

De waarborgen zijn beschreven op het niveau van het partnerschap en beschrijven zo de gewenste kwaliteit voor Samen Opleiden van elk partnerschap. In een Onderwijsregio dragen een of meerdere partnerschappen zorg voor de opleidingsinfrastructuur. Kwaliteit van Samen Opleiden op onderwijsregioniveau betekent logischerwijs dat er over de waarborgen overleg en samenwerking is tussen partnerschappen.

Hieronder worden de waarborgen kort beschreven en uitgewerkt in kenmerken.

Bij elke waarborg is aangegeven wat er in het Samen Opleiden (minimaal) zichtbaar moet zijn. De waarborgen bieden zo een inhoudelijk kader waarin ruimte is voor een eigen visie en een eigen praktijk. De vier waarborgen moeten in samenhang met elkaar worden bekeken (zie figuur 2).

Figuur 2 Samenhang van de vier waarborgen

2.1 Waarborg 1. Lerende leraar

Het partnerschap heeft een gezamenlijk en gedragen beeld van het beroep van leraar en heeft dat vertaald in een visie op het leren en opleiden van aanstaande leraren.

Visie en beeld van het beroep⁸

Het partnerschap heeft een actueel, samenhangend en gedeeld beeld van de aard van het beroep van leraar en van de ontwikkelmogelijkheden binnen het beroep. Dit beeld heeft betrekking op de wijze waarop de leraar een bijdrage kan leveren aan het leren van leerlingen en aan het functioneren van de school. Op basis van dit beeld zijn toetsbare doelstellingen voor het opleiden van leraren vastgelegd,

7. Met 'partnerschap' bedoelen we een samenwerkingsverband van lerarenopleidingen, schoolbesturen en scholen dat binnen een Onderwijsregio de verantwoordelijkheid draagt voor het Samen Opleiden van aanstaande leraren. In een Onderwijsregio vormen een of meerdere partnerschappen samen de opleidingsinfrastructuur.
8. De visie op het beroep zoals gebruikt in dit kwaliteitskader is de eigen kleur / zijn de eigen accenten die het partnerschap legt, het spreekt voor zich dat het landelijk vastgestelde beroepsbeeld voor de leraar po, (v)so, vo, mbo en de bekwaamheidseisen voor leraren de onderlegger hiervan is.

en is een visie uitgewerkt op de wijze waarop het leren van de aanstaande leraar zich kenmerkt in relatie tot de verdere professionele ontwikkeling van de leraar gedurende de loopbaan.

Het beeld van het beroep is in samenhang met de visie op leren vertaald naar uitgangspunten voor het faciliteren van dit leren in de verschillende contexten van het partnerschap. Bij leren gaat het om het handelen van de aanstaande leraar, bij faciliteren van dat leren gaat het om het handelen van de opleider(s) van de aanstaande leraar.

Het beeld, de visie en de uitgangspunten worden door alle partners onderschreven en actief onderhouden.

Profiel

In de visie, het beeld en de daaruit voortvloeiende doelen van het opleiden en de professionele ontwikkeling van leraren, wordt zichtbaar wat kenmerkend is voor het partnerschap: het profiel van het partnerschap.

Wat moet minimaal zichtbaar zijn in het Samen Opleiden?

- Er is een beeld van het beroep geformuleerd. Dit beeld is uitgewerkt in startbekwaamheden/leeruitkomsten waar aanstaande leraren aan moeten voldoen.
- Daaraan is een geëxpliciteerde visie op leren gekoppeld over hoe de verschillende groepen aanstaande leraren de beoogde bekwaamheden/leeruitkomsten kunnen verwerven.
- Het beeld van het beroep en de visie zijn vertaald in uitgangspunten op basis waarvan opleidingen, schoolbesturen en scholen in duurzaam partnerschap het leren van aanstaande leraren faciliteren.
- Het beeld van het beroep, de visie op leren en de uitgangspunten van het opleiden worden gedragen in alle lagen van het partnerschap.

2.2 Waarborg 2. Leeromgeving

Het partnerschap heeft op basis van de visie op en het faciliteren van het leren van de leraar een passende, samenhangende en consistente leeromgeving gerealiseerd. Deze leeromgeving ondersteunt aanstaande leraren in hun leer- en ontwikkelproces. Er is sprake van een gezamenlijke verantwoordelijkheid, verbinding tussen theorie en praktijk, en samenhang en verbinding tussen het leren op de lerarenopleiding en op de werkplek.

Ontwerp

De opleidingsdoelen, het curriculum en het didactisch ontwerp van leerarrangementen voor de verschillende doelgroepen zijn ontworpen op basis van ontwerpeisen. Er is aandacht voor de verschillende aspecten van het leraarschap, zoals die in het beeld van het beroep zijn vastgelegd, en er worden verschillende leerroutes aangeboden. Het ontwerp bevat een variëteit van leeractiviteiten die het leren van de diverse aspecten van het beroep van leraar optimaal stimuleren. De verbinding tussen de opleidingsomgeving en de werkomgeving is zichtbaar in het ontwerp.

Programma's

Het ontwerp is geïmplementeerd in adequate opleidings- en begeleidingsprogramma's. Deze helpen aanstaande leraren om in de uitvoering van taken tot een bepaald niveau te komen, om kennis, inzicht, routines en innovatief vermogen te ontwikkelen, om zelf regie te (leren) nemen over de eigen professionele ontwikkeling en om te werken aan hun beroepsidentiteit. Daarom is de begeleiding ook gericht op leervaardigheden (formuleren van leerbehoeften, zicht op begeleidings- en sturingsbehoefte, et cetera).

De programma's bieden mogelijkheden voor maatwerk en flexibele routes voor aanstaande leraren.

De programma's sluiten aan bij de ontwikkeling van de school als professionele en lerende organisatie.

Feedback en beoordeling

De programma's bevatten een samenhangend systeem van feedback, feedup, feedforward en beoordeling. Dit systeem is consistent met het didactisch ontwerp van de opleiding(en). Aan de hand daarvan wordt de ontwikkeling van de aanstaande leraar in kaart gebracht en ondersteund. Beoordeling is een onderdeel van de cycli van opleiden en begeleiden.

Ondersteuning

Aanstaande leraren hebben toegang tot ondersteuningsmogelijkheden bij het leren. Er zijn middelen, ruimten, facilitering en ondersteuning beschikbaar.

Ruimte voor het ontwikkelen van een breed perspectief

Aanstaande leraren doen ervaring op met verschillende vormen van onderwijs en kunnen zich ontwikkelen in verschillende rollen die het beroep omvat. Ook is er ruimte om systematisch (praktijk)onderzoek te doen en om opdrachten of projecten uit te voeren die bijdragen aan de eigen ontwikkeling, het opleidingsprogramma en/of de schoolontwikkeling. Aanstaande leraren maken kennis met onderwijs in verschillende contexten en met een diversiteit aan onderwijsvisies.

Wat moet minimaal zichtbaar zijn in het Samen Opleiden?

- Er is een gezamenlijk opleidingsprogramma voor verschillende groepen aanstaande leraren.
- Het is transparant hoe dit programma gezamenlijk wordt uitgevoerd in de praktijk.
- Doelstellingen, programma's en de feedback- en beoordelingssystematiek zijn vastgelegd.

- De werkplek is een professionele leeromgeving waar aanstaande leraren zich optimaal kunnen ontwikkelen.

2.3 Waarborg 3. Organisatie

Het partnerschap heeft de verantwoordelijkheden en benodigde competenties van de belangrijkste actoren afgestemd, vastgelegd en ingebed in organisatiestructuren en HRM, zowel binnen het partnerschap als - waar nodig - in de Onderwijsregio. Deze structuren vormen een adequate basis voor het realiseren van de gezamenlijke uitgangspunten en de daarmee samenhangende leeromgeving.

Verantwoordelijkheden

Kenmerkend voor de ondersteuning van de beoogde leerprocessen van aanstaande leraren is de gezamenlijkheid en gedeelde verantwoordelijkheid van de partners. Deze gezamenlijkheid en gedeelde verantwoordelijkheid zijn benoemd, georganiseerd en geëvalueerd. De partners en de betrokkenen in het partnerschap hebben de rollen, taken en functies gezamenlijk vastgesteld en actualiseren deze op gezette tijden.

Toerusting en kwaliteit

De opleiders, begeleiders, beoordelaars en leidinggevendenden die betrokken zijn bij het partnerschap, zijn aantoonbaar competent wat betreft kennis, vaardigheden en uitvoering. Ze hebben binnen het partnerschap een passende positie en passende verantwoordelijkheden. Er is systematisch aandacht voor hun professionele ontwikkeling. Registratie en prolongatie in het beroepsregister voor lerarenopleiders (BRLO) kan hierbij een rol spelen. Leidinggevendenden van alle partnerorganisaties hebben zowel een beleidsmatige als een faciliterende rol bij het Samen Opleiden.

Overleg

Het partnerschap heeft een overleg-structuur waarin opleidingsinstituten, schoolbesturen en scholen gezamenlijk bijdragen aan het realiseren van de doelen van de opleiding en aan de professionele ontwikkeling van (aanstaande) leraren.

Wat moet minimaal zichtbaar zijn in het Samen Opleiden?

- Er is een overleg-, beslis- en afsprakenstructuur voor de verschillende actoren, waarin de gezamenlijkheid tot uitdrukking komt.
- De verantwoordelijkheden en benodigde competenties van de verschillende actoren zijn vastgesteld en ingebed in de organisatiestructuur.
- Voor de verschillende actoren is een aanpak voor professionele ontwikkeling uitgewerkt.

2.4 Waarborg 4. Kwaliteitscultuur

In een kwaliteitscultuur is er sprake van collectief ervaren eigenaarschap van kwaliteit. Er wordt vanuit een gedeelde visie in een open dialoog met alle actoren gewerkt aan het oog hebben voor kwaliteit, de verantwoording én voor de verbetering van kwaliteit van het Samen Opleiden. Uitgangspunt bij het creëren van een kwaliteitscultuur is dat het partnerschap, het goede, zoals geformuleerd bij waarborg 1, 2 en 3, uitvoert en daarin goed wil zijn.

Dit betekent dat regelmatig een open gesprek wordt gevoerd over vragen, zoals:

- Is wat we willen bereiken (Waarborg 1) nog actueel en relevant?
- Bereiken we daadwerkelijk wat we willen bereiken?
- Doen we wat we willen doen en is dat effectief (Waarborg 2)?
- Is dat op de goede manier georganiseerd (Waarborg 3)?

- Doen we dit voldoende in gezamenlijkheid en met betrokkenheid in alle lagen?

Aan dat gesprek, waarin het geven en ontvangen van feedback centraal staat, nemen alle betrokkenen (ook aanstaande leraren) deel. Er wordt in de gesprekken gebruikgemaakt van kwalitatieve en kwantitatieve gegevens die systematisch en cyclisch zijn verzameld.

Wat moet minimaal zichtbaar zijn in het Samen Opleiden?

- Het gebruik van een systematiek om de basiskwaliteit te bewaken én continue ontwikkeling van het Samen Opleiden te borgen. Hierbij spelen alle betrokkenen vanuit hun eigen taken en verantwoordelijkheden een rol.
- Om dit te bereiken worden regelmatig de volgende vragen besproken:
Doen we het goede? Hoe weten we dat? Vinden anderen dat ook (bijvoorbeeld via audits met externen, ontwikkelingsgerichte peer review)?
Wat doen we met die wetenschap?
- Om deze vragen te beantwoorden wordt gebruikgemaakt van gegevens die systematisch zijn verzameld. Op basis van de antwoorden worden vervolgstappen afgesproken, uitgevoerd, geëvalueerd en bijgesteld.

3 Ontwikkelingsgerichte peer review Samen Opleiden

3 Ontwikkelingsgerichte peer review Samen Opleiden

Ten behoeve van borging, toetsing en ontwikkeling van de kwaliteit van Samen Opleiden in de Onderwijsregio is de werkwijze peer review vastgesteld. Deze werkwijze sluit aan bij het uitgangspunt dat er sprake is van een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van wat er gebeurt in de opleidingsinfrastructuur. De peer review geeft zicht op en versterkt de kwaliteit van het Samen Opleiden zowel in een partnerschap, in een Onderwijsregio als op landelijk niveau.

In dit kwaliteitskader zijn de partnerschappen een belangrijke entiteit. In de context van Onderwijsregio's definiëren we een partnerschap als 'een samenwerkingsverband van lerarenopleidingen, schoolbesturen en scholen dat binnen een Onderwijsregio eigenaarschap neemt voor het Samen Opleiden van aanstaande leraren.' In een Onderwijsregio dragen een of meerdere partnerschappen gezamenlijk zorg voor de opleidingsinfrastructuur. Met dit kwaliteitskader spreken we zowel de partnerschappen als de Onderwijsregio aan. Partnerschappen zijn immers verantwoordelijk voor de kwaliteitszorg rondom de processen van Samen Opleiden binnen het eigen partnerschap; de Onderwijsregio is verantwoordelijk voor de borging van de kwaliteit van de totale opleidingsinfrastructuur.

Peer review is een methode om de kwaliteit van een product of organisatie te verbeteren, te verifiëren of te controleren door deze te onderwerpen aan de kritische blik van gelijken. In het onderwijs is dit inmiddels een veelbeproefde methode. Door te kiezen voor peer review speelt het veld zelf een belangrijke rol in de (door)ontwikkeling van de kwaliteit van Samen Opleiden en wordt het leren van en met elkaar gestimuleerd.

De afgelopen jaren is de peer review bij het Samen Opleiden zowel op een beoordelingsgerichte als op een ontwikkelingsgerichte wijze ingezet. De beoordelingsgerichte variant is ingezet om te beoordelen of aspirant partnerschappen Samen Opleiden aan de basiskwaliteit voldoen. Als dat het geval was, kreeg het aspirant partnerschap de status 'erkend'. Alle erkende partnerschappen hebben in de periode 2023-2025 een ontwikkelingsgerichte peer review georganiseerd en zo gewerkt aan hun doorontwikkeling. De ontwikkelingsgerichte peer review veronderstelt dus basiskwaliteit en is een vorm van continue kwaliteitsontwikkeling.

De ontwikkelingsgerichte vorm van peer review zetten we voort om binnen de Onderwijsregio's zicht te houden op de kwaliteit van Samen Opleiden, deze te borgen en door te ontwikkelen.⁹ De werkwijze peer review past bij de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het Samen Opleiden, zowel binnen een partnerschap als binnen een Onderwijsregio.

9. De procedure wordt na evaluatie van de werkwijze peer review (en na verschijning van dit kwaliteitskader) verder uitgewerkt. Deze uitwerking verschijnt in een apart document.

3.1 Ontwikkelingsgerichte peer review

De ontwikkelingsgerichte peer review is een van de instrumenten die een Onderwijsregio inzet om de kwaliteit van het Samen Opleiden op alle waarborgen te borgen en past als zodanig bij waarborg 4 'kwaliteitscultuur'. Doel van de ontwikkelingsgerichte peer review is kwaliteitsborging en kwaliteitsontwikkeling.

Onderwijsregio's hebben de verantwoordelijkheid de kwaliteit van het Samen Opleiden te borgen en versterken, de peer reviews dragen hieraan bij. Deze werkwijze verlegt het accent van 'controleren' naar 'aantonen', waardoor het eigenaarschap van de Onderwijsregio en haar partnerschappen wordt versterkt. Het begrip eigenaarschap krijgt hierbij betekenis op twee niveaus:

1. Eigenaarschap op partnerschapsniveau: dit noemen we 'inhoudelijk eigenaarschap'.
2. Eigenaarschap op het niveau van de Onderwijsregio (eindverantwoordelijkheid). Hier gaat het om eigenaarschap van het geheel van processen: aanspreekpunt zijn voor het kwaliteitskader, verantwoorden, organiseren, samenvatten en samenvatten: governance.

De ontwikkelingsgerichte peer review genereert daarmee eigenaarschap van (de zorg voor) de kwaliteit van Samen Opleiden, zowel bij de partnerschappen Samen Opleiden als bij de Onderwijsregio's. Dit betekent dat beide een rol spelen bij de keuze van de in te brengen vraagstukken, het programma van de peer review en bij het vervolg ervan, waaronder de verantwoording.

Dit kwaliteitskader en de vier waarborgen (zie hoofdstuk 2) dienen als uitgangspunt voor de collegiale consultatie, maar zijn geen doel op zich. Doel zijn de gemeenschappelijke inzichten die de gesprekken opleveren zowel op het niveau

van het partnerschap als op het niveau van de Onderwijsregio, op basis waarvan doorontwikkeling mogelijk wordt.

Het systeem borgt de kwaliteit van Samen Opleiden doordat er sprake is van een cyclus van ontwikkelingsgerichte peer reviews en dus van continue ontwikkeling. Elke vier jaar voeren Onderwijsregio's een ontwikkelingsgerichte peer review uit voor hun partnerschap/partnerschappen Samen Opleiden.

Wanneer een partnerschap in een Onderwijsregio ook onderdeel is van de opleidingsinfrastructuur van andere Onderwijsregio's, beslist de Onderwijsregio in overleg met het partnerschap hoe het partnerschap aan de ontwikkelingsgerichte peer review deelneemt en hoe de opbrengsten worden gecommuniceerd en meegenomen in de andere Onderwijsregio's.

3.2 Het proces

De Onderwijsregio is eindverantwoordelijk voor de kwaliteit van het Samen Opleiden, en stuurt het kwaliteitsproces in grote lijnen aan. De ontwikkelingsgerichte peer reviews spelen zich voornamelijk af bij de partnerschappen Samen Opleiden.

De ontvangende Onderwijsregio en haar partnerschappen zijn eigenaar van het proces en van de inhoud van de peer review. Het bezoekend panel wordt samengesteld door betrokkenen uit één andere onderwijsregio en haar partnerschap(pen).

Tijdens het bezoek bespreken de betrokkenen uit de partnerschappen van de ontvangende Onderwijsregio en het bezoekend panel de kwaliteit en kwaliteitsontwikkeling in een open dialoog. Voorwaarden zijn dat de ontwikkelingsgerichte peer review plaatsvindt op basis van vertrouwen en gelijkwaardigheid en dat de review

wordt uitgevoerd door bekwame en constructief kritische peers die het gesprek onbevooroordeeld en onbevangen voeren.

Het proces van de ontwikkelingsgerichte peer review bestaat uit drie fasen:

- De voorbereidende fase.
- De uitvoerende fase.
- De afrondende fase.

Om de ontvangende Onderwijsregio en partnerschap(pen) te ondersteunen bij het proces van de peer review, is er een digitale peer review planner ontwikkeld.

Voorbereidende fase

Voor een optimaal resultaat bereidt de ontvangende Onderwijsregio met haar partnerschap(pen) de peer review gedegen voor. Basis daarvan is een kritische reflectie op de vier waarborgen van het Kwaliteitskader Samen Opleiden in de Onderwijsregio, per partnerschap of voor alle partnerschappen samen. Deze kritische reflectie wordt mede gebaseerd op reflecties uit de vorige (beoordelingsgerichte of ontwikkelingsgerichte) peer reviews en op aandachtspunten en centrale thema's rond het Samen Opleiden in de betreffende Onderwijsregio. Op basis van dit alles formuleert de ontvangende Onderwijsregio met haar partnerschap(pen) vraagstukken waarover ze met het bezoekend panel van gedachten wil wisselen.

Op basis van de gekozen vraagstukken wordt in gezamenlijkheid besloten wie er gaan deelnemen aan de uitvoering van de peer review waarbij er wordt gezorgd voor een brede participatie van alle belanghebbenden bij het Samen Opleiden. Ook spreekt de Onderwijsregio met haar partnerschap(pen) af welke Onderwijsregio het bezoekend panel levert en welke expertise er in dit panel aanwezig dient te zijn (gezien de te bespreken vraagstukken).

Er wordt een programma gemaakt voor de uitvoering van de peer review. Dit programma geeft ruimte voor dialoog en doet recht aan de te bespreken vraagstukken en de aanwezige expertise van zowel de bezoekende als de ontvangende partij. De ontvangende Onderwijsregio met haar partnerschap(pen) rondt de voorbereidende fase af met het versturen van de kritische reflectie en het programma van de peer review aan het bezoekend panel.

Het bezoekend panel bespreekt de kritische reflectie, de vraagstukken en formuleert op basis daarvan input en vragen voor de gesprekken tijdens de peer review.

Uitvoerende fase

Tijdens de uitvoering van de peer review zijn er verschillende dialoogrondes, waarin zowel deelnemers van de ontvangende Onderwijsregio/partnerschap(pen) als die van het bezoekend panel zich beelden vormen bij de voorliggende vraagstukken. Ze komen op grond van een gezamenlijke analyse van de vraag tot verbetermogelijkheden van de huidige situatie.

Gedurende de uitvoering zijn er momenten waarop de ontvangers en de bezoekers tijd en ruimte hebben om te reflecteren op de vraag wat de inzichten opleveren voor het Samen Opleiden in de Onderwijsregio. De uitvoering van de peer review eindigt met een gezamenlijke afsluiting waar conclusies en reflecties, adviezen en mogelijke oplossingsrichtingen worden gedeeld.

De peerreview levert de ontvangers én de bezoekers (nieuwe) inzichten op. Zo heeft de peer review een wederzijds ontwikkelend karakter en is het zowel voor de ontvangende als de bezoekende Onderwijsregio en haar partnerschappen een belangrijk kwaliteitsontwikkelingsinstrument.

Afrondende fase

De ontvangende Onderwijsregio met haar partnerschap(pen) schrijft binnen twee weken na de peer review een verslag, dat wordt verstuurd naar de voorzitter van het bezoekend panel voor opmerkingen, aanvullingen en feedback voor doorontwikkeling. Daarna maakt de ontvangende Onderwijsregio met haar partnerschap(pen) het verslag definitief. Zij komen tot (gezamenlijke) actiepunten voor de komende vier jaar. Het is van belang dat de impact van de conclusies en daaruit voortkomende actiepunten bij alle partnerschappen in de Onderwijsregio landen. Als een partnerschap in de opleidings-infrastructuur van meerdere Onderwijs-regio's actief is, deelt het partnerschap de verslagen van de peer review met deze Onderwijsregio's, volgens vooraf gemaakte afspraken.

De leden van het bezoekend panel noteren voor het eigen partnerschap leerpunten en inzichten voor de eigen doorontwikkeling, en delen deze met de eigen Onderwijsregio('s).

3.3 Kwaliteitsborging

De kwaliteit van de ontwikkelingsgerichte peer review wordt op onderstaande wijze geborgd.

Kwaliteitskader en procedures

Het Kwaliteitskader Samen Opleiden in de Onderwijsregio is de inhoudelijke basis van de ontwikkelingsgerichte peer review. Het kwaliteitskader biedt een kader om in een snel veranderende context de ontwikkeling van de partnerschappen in de opleidingsinfrastructuur te monitoren en te versterken. Om transparantie, validiteit, betrouwbaarheid, vergelijkbaarheid en gelijkwaardigheid van de peer reviews te borgen, zijn het kwaliteitskader en de procedures helder, transparant en publiekelijk toegankelijk.

Kwaliteitsborging bezoekend panel

Ten tweede wordt de kwaliteit van de ontwikkelingsgerichte peer review geborgd door de volgende kenmerken van de bezoekende panels en peers:

- Het bezoekend panel bestaat uit betrokkenen bij Samen Opleiden uit minimaal één andere Onderwijsregio. Vaak zullen dit peers uit een ander partnerschap zijn.
- De peers hebben affiniteit met of zijn deskundig op het gebied van Samen Opleiden.
- Een deel van de peers heeft affiniteit en/of ervaring met audits.

De peers nemen deel aan ondersteuningsactiviteiten van het Platform Samen Opleiden & Professionaliseren over het kwaliteitskader, de werkwijze van de ontwikkelingsgerichte peer review en over het voeren van een ontwikkelingsgerichte open dialoog.

Procesbegeleider

Ten derde wordt de kwaliteit van de ontwikkelingsgerichte peer review geborgd doordat er wordt gewerkt met een onafhankelijke procesbegeleider, die goed zicht heeft op de kwaliteit van Samen Opleiden en op de waarborgen van het kwaliteitskader Samen Opleiden in de Onderwijsregio. De procesbegeleider is geschoold in de benodigde reviewcompetenties (open dialoog voeren, procesgang bewaken) en kalibreert met enige regelmaat om de kwaliteit van de ontwikkelingsgerichte peer reviews te borgen.

Landelijke kwaliteitsanalyse

Tot slot wordt de kwaliteit van de peer review geborgd door een brede landelijke kwaliteitsanalyse van de opbrengsten van de uitgevoerde ontwikkelingsgerichte peer reviews door het Platform Samen Opleiden & Professionaliseren. Deze analyse geeft zicht op de wijze waarop Onderwijsregio's werken aan de borging en de ontwikkeling van de kwaliteit van Samen Opleiden.

De analyse geeft inzicht in landelijke trends, ontwikkelingen en aandachtspunten die op het gebied van Samen Opleiden spelen in de Onderwijsregio's. De resultaten van de brede analyse geven zowel input voor de doorontwikkeling van Samen Opleiden alsook voor kwaliteitsontwikkeling van Onderwijsregio's en haar partnerschappen. De rapportage van deze brede landelijke kwaliteitsanalyse is openbaar.

4 Vier waarborgen voor begeleiden en professionaliseren

4 Vier waarborgen voor begeleiden en professionaliseren

Het opleiden van aanstaande leraren, het begeleiden van startende leraren en het professionaliseren van ervaren leraren vormen samen een doorgaande ontwikkelingslijn (figuur 3). Dit kwaliteitskader richt zich op het opleiden van aanstaande leraren, waarvoor waarborgen (hoofdstuk 2) en een peer review-proces (hoofdstuk 3) zijn beschreven. Om een goede doorgaande ontwikkelingslijn te stimuleren, trekken we in dit hoofdstuk een aantal zaken door naar het begeleiden en professionaliseren van leraren.

Verschillen

Zoals eerder is genoemd, zijn er belangrijke verschillen tussen (samen) begeleiden en professionaliseren aan de ene kant en Samen Opleiden aan de andere kant. Zijn voor het opleiden de opleidingen eindverantwoordelijk, voor begeleiden en professionaliseren ligt de eindverantwoordelijkheid bij de werkgevers en kunnen hierbij ook andere organisaties dan de lerarenopleidingen betrokken worden. Voor zowel opleiden, begeleiden en professionaliseren geldt dat ze aansluiten bij de functies in de Onderwijsregio.

Een ander verschil is dat de processen begeleiden en professionaliseren geen formele kwalificaties kennen, zoals dat bij opleiden wel het geval is (aanstaande leraren worden immers opgeleid tot bevoegdheden). Tot slot gelden de waarborgen voor Samen Opleiden alleen voor scholen en lerarenopleidingen die participeren in een partnerschap Samen Opleiden, terwijl aandacht voor de kwaliteit van begeleiden en professionaliseren van belang is voor alle scholen in de Onderwijsregio.

Overeenkomsten

Er zijn ook veel overeenkomsten tussen de drie functies:

- Net als bij Samen Opleiden is het creëren van een infrastructuur voor begeleiden en professionaliseren een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de partners binnen de Onderwijsregio. Hoewel schoolleiders en schoolbesturen verantwoordelijk zijn voor het bieden van goede ondersteuning bij de professionele groei van hun medewerkers, is samenwerking met andere scholen, schoolbesturen en

Figuur 3 Samenhang tussen de functies opleiden, begeleiden en professionaliseren en de 4 waarborgen

lerarenopleidingen wenselijk en in veel gevallen noodzakelijk. Door samen te werken is het mogelijk om een infrastructuur te realiseren die leraren (extra) mogelijkheden geeft om goed in de school 'te landen' (functie begeleiden), om optimaal gebruik te maken van de ontwikkelmogelijkheden (functie professionaliseren) en zo met kwaliteit en werkplezier voor langere tijd in het onderwijs te blijven werken.

- Er is, net zoals over Samen Opleiden, al veel bekend over kwalitatief goede begeleidingsprogramma's voor startende leraren. Dat heeft geleid tot verschillende handreikingen voor inductieprogramma's, die vaak in nauwe samenwerking tussen scholen en lerarenopleidingen zijn ontwikkeld. In de samenwerking bij en borging van inductieprogramma's kunnen de Onderwijsregio's gebruikmaken van de netwerken, inzichten en instrumenten die hiervoor de afgelopen jaren zijn ontwikkeld.
- Ook als het gaat om (samen) professionaliseren werken scholen en lerarenopleidingen in veel regio's al samen en is er veel kennis beschikbaar over wat professionaliseringsprogramma's effectief maakt. Ook hier is het van belang om in de Onderwijsregio kennis en ervaring te bundelen.

Samenwerken

Het ligt voor de hand om ook voor de begeleiding en professionalisering van (startende) leraren samen te werken aan goede kwaliteitsborging. We beschrijven in dit hoofdstuk hoe Onderwijsregio's de vier waarborgen kunnen gebruiken voor de borging en versterking van (samen) begeleiden en professionaliseren. De waarborgen maken het mogelijk om systematisch stil te staan bij en te reflecteren op de basiskwaliteit van de begeleiding en professionalisering van leraren, maar ook om als Onderwijsregio kwaliteitsdoelen

en ambities te formuleren voor begeleiden en professionaliseren. Daarmee ontstaan een doorlopende ontwikkellijn en een samenhangende infrastructuur voor begeleiden en professionaliseren.

We bouwen voort op de waarborgen voor Samen Opleiden (hoofdstuk 2) om zo bij te dragen aan een gedeelde taal en een gezamenlijk, breed en samenhangend kwaliteitsbesef over de functies opleiden, begeleiden en professionaliseren.

Status van de waarborgen

Om het belang van een doorgaande lijn in de professionele ontwikkeling van (aanstaande) leraren te benadrukken en bij te dragen aan gedeelde taal, is ervoor gekozen om voor de functies begeleiden en professionaliseren vergelijkbare waarborgen te formuleren als voor het Samen Opleiden. Deze waarborgen hebben een andere status dan de waarborgen van Samen Opleiden. Brede en systematische samenwerking op deze functies is in veel regio's immers nog relatief jong. De waarborgen zijn daarom bedoeld als handvat voor reflectie en evaluatie, met het doel Onderwijsregio's te inspireren, partijen met elkaar te verbinden, bij te dragen aan een gezamenlijk perspectief op kwaliteit, en verdere ontwikkeling van die kwaliteit te stimuleren.

Dat de functies begeleiden en professionaliseren op regioniveau zijn geformuleerd, laat onverlet dat schoolbesturen vanuit hun werkgeversrol verantwoordelijk zijn en blijven voor de begeleiding en professionalisering van hun medewerkers. Het proces van regiovorming is gebaseerd op de gedachte dat die bestuursverantwoordelijkheid wordt versterkt en ondersteund als schoolbesturen en lerarenopleidingen op regioniveau samenwerken.

De waarborgen hebben het doel om die samenwerking te stimuleren en te bevorderen en daarmee de kwaliteit van deze processen op regioniveau te versterken, bijvoorbeeld door middel van peerfeedback tussen schoolbesturen of Onderwijsregio's. De waarborgen kunnen dan worden gebruikt als reflectie-instrument om te bepalen waar schoolbesturen of Onderwijsregio's staan en wat wenselijke en kansrijke ontwikkelstappen zijn. Kortom, deze waarborgen hebben een formatief en geen summatief karakter.

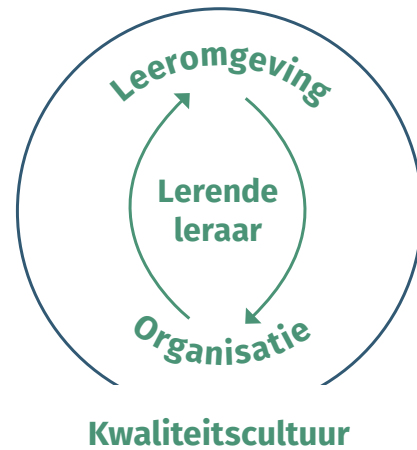
De waarborgen maken onderscheid tussen het leren van startende leraren tijdens de inductiefase (eerste drie jaar) en het leren van meer ervaren leraren. Hierbij anticiperen we op het beoogde onderscheid in de bekwaamheidsniveaus startbekwaam, vakbekwaam en expertniveau (in het kader van de herijking van de bekwaamheidseisen en NAPL). Dat betekent dat we de inductieperiode beschouwen als de periode waarin de startende leraar zich ontwikkelt van startbekwaam tot vakbekwaam. Aanname daarbij is dat deze periode ongeveer drie jaar duurt. Daarna moeten leraren de mogelijkheid hebben om zich te ontwikkelen tot een expert op een specifiek gebied.

In de waarborgen ligt de nadruk op kwaliteitsaspecten die op het niveau van de Onderwijsregio van belang zijn voor het borgen van de kwaliteit van begeleiden en professionaliseren en voor het faciliteren van de samenwerking daarbij tussen scholen, schoolbesturen en opleidingen.

De waarborgen bieden een inhoudelijk kader dat ruimte geeft voor een eigen visie en een eigen praktijk.

De vier waarborgen moeten in samenhang met elkaar worden bekeken (zie figuur 4) en bieden een handvat om systematisch te reflecteren op de samenhang binnen en tussen

(onderdelen van) inductieprogramma's en professionaliseringsprogramma's in de regio.

Figuur 4 Samenhang van de vier waarborgen

4.1 Waarborg 1. Lerende leraar

De Onderwijsregio heeft een gezamenlijk en gedragen beeld van het leraarsberoep en heeft dat vertaald in een visie op het leren in de verschillende fasen van de loopbaan. Dit beeld van het beroep en de visie op leren zijn uitgewerkt in uitgangspunten voor het faciliteren van dit leren in de inductiefase (begeleiden) en de periode daarna (professionaliseren).

Beeld van het beroep, visie op leren en op het faciliteren van het leren

De Onderwijsregio heeft een actueel, samenhangend en gedeeld beeld van de aard van het beroep van leraar en de ontwikkelmogelijkheden binnen het beroep. Dit beeld heeft betrekking op de wijze waarop de leraar een bijdrage kan leveren aan het leren van leerlingen en aan het functioneren van de school. Op basis van dit beeld zijn ontwikkeldoelen beschreven voor leraren in de verschillende fasen van hun loopbaan en is een visie uitgewerkt op het leren van leraren in de verschillende fasen van die loopbaan. Het beeld van het beroep is in samenhang met de visie op het leren van leraren

vertaald naar uitgangspunten voor het faciliteren van het begeleiden en professionaliseren van leraren. De visie op het beroep, op leren in de verschillende fasen van de loopbaan en op het faciliteren van het leren worden door alle partijen in de Onderwijsregio onderschreven en actief onderhouden.

Het beeld van het beroep en de visie op leren zijn gebaseerd op (wetenschappelijke) bronnen en zijn geïnspireerd door recent gepubliceerde beroepsbeelden. Daarnaast sluiten het beeld van het beroep en de visie op leren aan bij de beelden en visies die zijn geformuleerd in het kader van Samen Opleiden. Zo wordt bijgedragen aan een continuüm van professionele groei en ontwikkeling. In het beeld van het beroep, de visie en de daaruit voortvloeiende doelen van de begeleiding en de professionele ontwikkeling van leraren, wordt zichtbaar wat kenmerkend is voor de regio: het profiel van de regio.

Implicaties voor begeleiden

- De Onderwijsregio heeft – voortbouwend op de visie op Samen Opleiden – een geëxpliciteerde visie op de rol en de positie van startende leraren en op de bijdrage die ze kunnen leveren aan het leren van leerlingen en aan de ontwikkeling van het onderwijs en de school. De regio heeft deze visie vertaald in uitgangspunten voor de taken en de werkomgeving die passen bij de werkervaring en het bekwaamheidsniveau van startende leraren.
- Op grond van een algemeen beeld van het beroep is geëxpliciteerd welke wenselijke bekwaamheidsontwikkeling startende leraren in de eerste jaren van hun loopbaan doormaken (niveau vakbekwaam).
- Dit ontwikkelniveau is – samen met een visie op het leerproces waarmee starters de beoogde bekwaamheden verwerven – leidend voor de ondersteuning die startende leraren

wordt geboden. Daarbij wordt waar nodig onderscheid gemaakt tussen verschillende groepen startende leraren.

Implicaties voor professionaliseren

- De Onderwijsregio stimuleert schoolbesturen om op bestuurs- of schoolniveau een geëxpliciteerde visie te ontwikkelen op bekwaamheidsonderhoud binnen een lerende cultuur met aandacht voor:
 - de doorgaande lijn van opleiden-begeleiden-professionaliseren,
 - het eigenaarschap van lerarenteams,
 - een vertaling naar passende professionaliseringsvormen op schoolniveau.
- De Onderwijsregio heeft een geëxpliciteerde visie op de rol en de positie van expertleraren en op de bijdrage die ze leveren aan het leren van leerlingen, het leren van collega's en aan de ontwikkeling van het onderwijs en de school. De regio heeft deze visie vertaald in uitgangspunten voor de facilitering die leraren daarvoor nodig hebben.

4.2 Waarborg 2. Leeromgeving

De Onderwijsregio stimuleert dat elk bestuur op basis van de visie op het leren van de leraar en het faciliteren daarvan, een passende, samenhangende en consistente leeromgeving heeft ingericht voor de begeleiding en professionalisering van leraren, in samenhang met de leeromgeving van het opleiden. Deze leeromgevingen ondersteunen leraren in elke fase van hun leer- en ontwikkelproces. De Onderwijsregio stimuleert dat schoolbesturen hierbij van elkaar leren.

Een passende, samenhangende en consistente leeromgeving

De leeromgeving voor begeleiden en professionaliseren ondersteunt de professionele ontwikkeling van startende en ervaren leraren en bestaat uit

leerarrangementen die zijn gericht op:

- het faciliteren van formele scholing (individuele of gezamenlijke scholing, zoals trainingen, cursussen),
- het faciliteren van netwerklernen (bijvoorbeeld communities, leergemeenschappen, intervisie),
- het faciliteren van werkpleklernen (werkcontexten die het mogelijk maken om nieuwe ervaringen op te doen),
- het faciliteren van ervaringsleren (bijvoorbeeld coaching).

De leerarrangementen voor de verschillende doelgroepen zijn ontworpen op basis van ontwerpeisen die zijn gevoed door wetenschappelijke inzichten. Er is aandacht voor de aspecten van het leraarschap zoals die zijn beschreven in het beeld van het beroep en er is sprake van een rijke en gevarieerde leeromgeving. Het ontwerp bevat een variëteit aan leeractiviteiten die het leren over de diverse aspecten van het beroep optimaal stimuleren.

Het ontwerp is vertaald naar adequate begeleidings- en professionaliseringsactiviteiten die gevoed zijn door kennis vanuit de lerarenopleidingen. Deze activiteiten helpen startende en ervaren leraren om in de uitvoering van taken tot een bepaald niveau te komen, om kennis, inzicht, routine en innovatief vermogen te ontwikkelen, en om zelf en samen met collega's regie te nemen van de eigen professionele ontwikkeling. Daarom is de begeleiding ook gericht op de ontwikkeling van leervaardigheden (zoals formuleren van leerbehoeften en zicht hebben op begeleidings- en sturingsbehoeften).

De leeromgeving omvat vormen van formeel en informeel leren en biedt mogelijkheden voor maatwerk en flexibele routes voor de verschillende doelgroepen. De leeromgeving sluit aan bij de ontwikkeling van de school als professionele en lerende organisatie.

De leeromgeving bevat een samenhangend systeem van feedback dat bijdraagt aan een cultuur van gezamenlijke verantwoordelijkheid voor en wederzijdse waardering van ieders professionele ontwikkeling. De feedback is consistent met de visie op leren binnen de Onderwijsregio en ondersteunt de ontwikkeling van de leraar tot het gewenste niveau (bijvoorbeeld vakbekwaam of erkenning als expert).

Leraren hebben toegang tot ondersteuningsmogelijkheden. Ontwikkelmogelijkheden, programma's, middelen, ruimte, facilitering en ondersteuning zijn in orde en toegankelijk. Onderdeel van de ondersteuning is de mogelijkheid om ervaring op te doen met verschillende vormen van onderwijs en met verschillende rollen die het beroep omvat. Ook is er ruimte om systematisch (praktijk)onderzoek te doen en om activiteiten, opdrachten of projecten uit te voeren die bijdragen aan de eigen ontwikkeling, het opleidingsprogramma en/of de schoolontwikkeling.

Implicaties voor begeleiden

- Er is op alle scholen in de Onderwijsregio sprake van een begeleidingssystematiek en/of programma voor startende leraren gericht op de ontwikkeling tot vakbekwaamheid. Hierin zijn de bovengenoemde elementen aanwezig (ontwerp, programma's, beoordeling en feedback, ondersteuning).
- In alle scholen van de regio worden startende leraren ingezet op een wijze die past bij hun ervaring en hun bekwaamheidsniveau.
- Doelstellingen, professionaliseringsactiviteiten, de wijze van begeleiden en van beoordelen zijn op alle scholen passend en transparant.
- Ten behoeve van inspiratie en kwaliteitsontwikkeling worden op het niveau binnen de Onderwijsregio

aanpakken en ervaringen uitgewisseld.

- Het niveau vakbekwaam dat startende leraren in een begeleidingsprogramma behalen, wordt regiobreed erkend.
- Bij de ontwikkeling van begeleidingsprogramma's voor starters werken schoolbesturen en lerarenopleidingen nauw samen.

Implicaties voor professionaliseren

- Binnen de Onderwijsregio werken schoolbesturen, lerarenopleidingen en beroepsgroep samen aan de realisatie van een professionaliseringsinfrastructuur met een zo dekkend mogelijk ondersteuningsaanbod voor de expertise- en loopbaanontwikkeling van leraren.
- Het expertniveau op een bepaald domein dat leraren in een programma behalen, wordt regiobreed erkend.
- Bij de ontwikkeling van een dekkend ondersteuningsaanbod werken schoolbesturen en lerarenopleidingen nauw samen.

4.3 Waarborg 3. Organisatie

Ten behoeve van een goede begeleiding van startende leraren en een rijke infrastructuur voor professionalisering, werken schoolbesturen, de beroepsgroep en lerarenopleidingen in de Onderwijsregio nauw en duurzaam samen. In het kader van die samenwerking zijn de verantwoordelijkheden en benodigde competenties van de belangrijkste actoren vastgelegd, afgestemd en ingebed in governancestructuren. Deze structuren vormen een adequate basis voor het realiseren van de gezamenlijke visie, het borgen van kwaliteit van begeleiden en professionaliseren en het wederzijds leren in een doorlopende leerlijn.

Verantwoordelijkheden, kwaliteit en afstemming

De betrokken partners in de Onderwijsregio voelen zich gezamenlijk

verantwoordelijk voor de kwaliteit van de begeleiding van startende leraren en de professionaliseringsmogelijkheden van ervaren leraren. Er zijn afspraken gemaakt over de verantwoordelijkheden en de betrokkenheid van de verschillende partijen bij inductie en professionalisering. De betrokkenen hebben de rollen, taken en functies gezamenlijk vastgesteld en actualiseren deze op gezette tijden. De gedeelde verantwoordelijkheid voor begeleiden en professionaliseren is benoemd, is vertaald naar passende organisatiestructuren en wordt regelmatig geëvalueerd.

De opleiders, begeleiders, beoordelaars en leidinggevenden die betrokken zijn bij begeleiden en/of professionaliseren, zijn aantoonbaar competent wat betreft kennis, vaardigheden en uitvoering. Ze hebben een passende positie en passende verantwoordelijkheden en er is systematisch aandacht voor hun professionele ontwikkeling. Waar wenselijk en mogelijk wordt dit Onderwijsregiobreed gefaciliteerd. Leidinggevenden van alle organisaties hebben hierbij zowel een beleidsmatige als een faciliterende rol.

Er zijn passende overlegstructuren ingericht waarmee opleidingsinstituten en scholen gezamenlijk bijdragen aan het realiseren van een infrastructuur voor begeleiden en professionaliseren, indien relevant in samenhang met Samen Opleiden.

Implicaties voor begeleiden

- De Onderwijsregio heeft de verantwoordelijkheden en benodigde competenties van de verschillende actoren voor het begeleiden van startende leraren vastgesteld en ingebed in de governancestructuur.
- Er is in de regio een overleg- en afsprakenstructuur voor de verschillende actoren, waarin de gezamenlijkheid tot uitdrukking komt.
- De Onderwijsregio stimuleert regionale samenwerking bij de professionele

- ontwikkeling van alle betrokken actoren.
- De Onderwijsregio stimuleert dat scholen/schoolbesturen hun inductiebeleid en de inductieprogramma's hebben ingebed in het strategisch HRM-beleid.

Implicaties voor professionaliseren

- De Onderwijsregio heeft de ambitie om een gezamenlijke infrastructuur te realiseren voor de professionalisering en expertise-ontwikkeling van leraren en heeft daartoe een overleg- en afsprakenstructuur ingericht.
- De overleg- en afsprakenstructuur weerspiegelt de gezamenlijke ambitie en het gedeelde eigenaarschap ten aanzien van de professionalisering van leraren.
- Bij de inrichting van de gezamenlijke infrastructuur wordt gebruikgemaakt van de expertise van de verschillende partners in de Onderwijsregio.
- Er zijn waar nodig passende afspraken over financiële verrekeningen.
- Op regioniveau is er aandacht voor de implicaties die de inzet van expertleraren heeft voor de structuur en het HRM-beleid van onderwijsorganisaties.

4.4 Waarborg 4. Kwaliteitscultuur

De opdracht ten aanzien van de functies begeleiden en professionaliseren vraagt van Onderwijsregio's dat ze borging van de kwaliteit van deze functies stimuleren en daar op regioniveau afspraken over maken. Dat vereist een kwaliteitscultuur waarin op basis van een gedeelde visie in een open dialoog met alle actoren wordt gewerkt aan het monitoren en versterken van de kwaliteit van begeleiden en professionaliseren in de Onderwijsregio.

Evalueren en leren

Uitgangspunt bij het creëren van een kwaliteitscultuur is dat de Onderwijsregio de ambitie heeft de kwaliteit zoals geformuleerd bij waarborg 1, 2 en 3 te

realiseren en blijvend te verbeteren. Dit betekent dat regelmatig open gesprekken worden gevoerd over vragen, zoals:

- Is wat we willen bereiken nog actueel en relevant? (Waarborg 1)
- Bereiken we daadwerkelijk wat we willen bereiken? Waarin zijn nog ontwikkelstappen te maken en wat is dan een concrete volgende stap?
- Doen we wat we willen doen en is dat effectief? (Waarborg 2)
- Waar is in de uitvoering verbetering mogelijk? (Waarborg 2)
- Is dat op de goede manier georganiseerd? (Waarborg 3)
- Doen we dit voldoende in gezamenlijkheid? (Waarborg 3)
- Waar is ten aanzien van de organisatie verbetering mogelijk? (Waarborg 3)

Aan deze gesprekken, waarin het geven en ontvangen van feedback centraal staat, nemen alle betrokkenen (ook startende en ervaren leraren) deel. Er wordt in de gesprekken gebruikgemaakt van gegevens die door middel van verschillende kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksmethodieken zijn verzameld.

De gesprekken kunnen op verschillende manieren vorm krijgen. Zo is het mogelijk gebruik te maken van de peer review die ontwikkeld is voor het Samen Opleiden (zie hoofdstuk 3). Omdat de waarborgen van begeleiden en professionaliseren een andere status hebben dan de waarborgen van Samen Opleiden, heeft een peer review voor begeleiden en professionaliseren een ander, meer formatief karakter. Schoolbesturen binnen de Onderwijsregio kunnen de peer review gebruiken om elkaar langs de meetlat van de waarborgen te scherpen en elkaar te ondersteunen bij het formuleren van ontwikkelvraagstukken. Maar ook peer reviews tussen Onderwijsregio's zijn mogelijk om op regioniveau te kijken naar de borging van processen en te leren van andere aanpakken, regio's en contexten.

Implicaties voor begeleiden en professionaliseren

- De Onderwijsregio gebruikt een systematiek om de doorgaande lijn Samen Opleiden — begeleiden — professionaliseren te versterken en te borgen.
- Om dit te bereiken wordt regelmatig het gesprek gevoerd over de vraag of er vanuit het perspectief van de (aanstaande) leraar sprake is van een doorgaande lijn in begeleiding en professionalisering. Daarbij komen de volgende vragen aan de orde: Doen we het goede? Hoe weten we dat? Vinden anderen dat ook (bijvoorbeeld via ontwikkelingsgerichte peer review)? Wat doen we met die wetenschap? Om deze vragen te beantwoorden wordt gebruikgemaakt van onderzoeksuitkomsten. Op basis van de antwoorden worden vervolgstappen afgesproken, uitgevoerd, geëvalueerd en bijgesteld.

Notities

Handwriting practice lines consisting of 20 horizontal dotted lines.

Colofon

Schrijfgroep Kwaliteitskader Samen Opleiden in de Onderwijsregio en werkwijze peer review:

- Miranda Timmermans - Marnix Academie
- Jacobijn Olthoff - Universiteit van Amsterdam
- Marco Snoek - Hogeschool van Amsterdam
- Bob Koster - Fontys Educatie
- Edmée Suasso - Hogeschool Saxion
- Chris Kroeze – HAN University of Applied Sciences

Platform Samen Opleiden & Professionaliseren:

- Gea Spaans en Mirella Verspiek

Redactie: Tekstbureau Elise Schouten

Vormgeving: DailyDaisy

Druk: Drukproef

www.platformsamenoopleiden.nl

Juni 2025

Kwaliteitskader Samen Opleiden in de Onderwijsregio en werkwijze peer review

Het Kwaliteitskader Samen Opleiden in de Onderwijsregio en werkwijze peer review is ontwikkeld in opdracht van het Bestuurlijk Overleg Leraren en het ministerie van OCW.

Het Kwaliteitskader Samen Opleiden in de Onderwijsregio en werkwijze peer review is te vinden op de website van het Platform Samen Opleiden & Professionaliseren¹. Op diezelfde website staat ook achtergrondinformatie over de ontwikkeling van het kwaliteitskader en de werkwijze peer review.

VH • UNL • PO-Raad • VO-raad • MBO Raad
AOB • CNV • FvOv • AVS

1. <https://www.platformsamenopleiden.nl/dossier/kwaliteitskader-peer-review/>